

Saving Behavior of the Thai Elderly

Sunti Tirapat*

Received: June 20, 2025, Revised: July 26, 2025, Accepted: July 30, 2025

Abstract

Demographic transitions have heightened the importance of understanding savings adequacy among the elderly as a key component of policy design to address population aging. In Thailand, where the elderly population is expanding rapidly amid middle-income status and fiscal constraints, this study investigates the economic and social determinants of savings adequacy for older individuals. Specifically, the analysis tests the role of financial literacy and cognitive ability in influencing adequate savings, while also examining the demand for asset management assistance. Utilizing survey data from 1,010 individuals aged 55 to 75 across representative provinces, the findings indicate that occupation, income, and health status are significant predictors of savings adequacy. Contrary to theoretical expectations, neither financial literacy nor cognitive ability exhibits a statistically significant association with adequate savings. Furthermore, demand for asset management assistance is primarily observed among elderly individuals with outstanding debt, while low income and limited social capital are not significant drivers of such demand. These results underscore the multifaceted nature of savings behavior among the elderly, shaped by economic, social, and health factors. The findings suggest that policy interventions aimed at enhancing retirement preparedness should adopt an integrated approach, as financial education alone may be insufficient to improve savings outcomes.

Keywords: Elderly; Saving; Saving Adequacy

---

* Associate Professor, Nida Business School, National Institute of Development Administration, E-mail: sunti@cbs.chula.ac.th

พฤติกรรมกรรมการออมของผู้สูงอายุไทย

สันติ ธิรพัฒน์*

รับบทความ: 20 มิถุนายน 2568, แก้ไขบทความ: 26 กรกฎาคม 2568, ตอรับบทความ: 30 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเพียงพอในการออมของผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อนโยบายเพื่อรับมือกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากประเทศไทยมีการเพิ่มของประชากรสูงวัยที่รวดเร็ว และยังคงเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง รวมทั้งภาครัฐมีข้อจำกัดทางด้านภาวะการคลัง งานวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอในการออมของผู้สูงอายุ และทดสอบว่าความรู้ทางการเงิน ความสามารถทางกระบวนการคิดมีผลต่อความเพียงพอของการออมหรือไม่ นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ความต้องการความช่วยเหลือในการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ จากการใช้ข้อมูลการสำรวจตัวอย่างผู้สูงอายุระหว่าง 55-75 ปี จำนวน 1,010 คน ที่ครอบคลุมจังหวัดตัวแทนของภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่าลักษณะอาชีพ รายได้ สุขภาพ มีผลต่อความสามารถในการออมที่เพียงพอ แต่ไม่พบว่าความรู้ทางการเงินหรือความสามารถทางกระบวนการคิดมีผลตามที่ได้คาดไว้ และผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สินคือ ผู้ที่มีภาระหนี้สิน แต่ไม่พบว่าผู้ที่มีรายได้น้อยหรือผู้ที่มีต้นทุนทางสังคมต่ำมีความต้องการความช่วยเหลือดังกล่าว โดยรวมผลการศึกษาชี้ว่า พฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุมีความเกี่ยวโยงกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ นโยบายในการส่งเสริมการออมหรือการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุควรครอบคลุมมิติต่าง ๆ ให้ความสำคัญ การเน้นการสร้างทักษะความรู้ทางการเงินเพียงด้านเดียวอาจไม่สัมฤทธิ์ผลดังที่ได้คาดหวังไว้

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; การออม; ความเพียงพอของการออม

* รองศาสตราจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, E-mail: sunti@cbs.chula.ac.th

บทนำ (Introduction)

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่ทำให้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูป และมีอัตราการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุที่รวดเร็วมากประเทศหนึ่งของโลก โดยคาดการณ์ว่าสัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 30% ของประชากรใน 10 ปีข้างหน้า จากประมาณ 20% ประกอบกับความก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้ในช่วงที่ผ่านมาอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง¹ นอกจากนี้ ระบบบำนาญสำหรับผู้สูงอายุของไทยยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงเพียงพอ² ส่งผลให้ผู้สูงอายุไทยประสบกับความเสี่ยงจากการมีเงินออมที่ไม่เพียงพอในวัยเกษียณ (Longevity Risk) ดังนั้นการเข้าใจพฤติกรรมออมที่เพียงพอ และการต้องการความช่วยเหลือในการจัดการสินทรัพย์เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีเงินออมที่เพียงพอ (Saving Adequacy) จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญทางด้านนโยบายในการรับมือกับสังคมสูงอายุ และท้าทายสำหรับประเทศไทยที่ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ไม่สูง รวมทั้งภาครัฐกำลังเผชิญกับข้อจำกัดทางการคลังจากการขาดดุลงบประมาณอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ค่อนข้างต่ำในช่วงที่ผ่านมา

ถึงแม้ว่าในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การออมของคนเราควรมีพฤติกรรมเป็นไปตามตัวแบบวงจรชีวิต (Life Cycle Model) เพื่อให้สามารถมีการบริโภคได้อย่างสม่ำเสมอตลอดอายุขัย โดยการสะสมเงินออมในช่วงวัยที่มีรายได้ให้เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายดำรงชีพในช่วงการเกษียณอายุ (Modigliani & Brumberg, 1954; Modigliani, 1966) แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาเชิงประจักษ์หลายชิ้นพบว่า พฤติกรรมการออมมักไม่เป็นที่ไปตามตัวแบบดังกล่าว (Ameriks, Caplin, & Leahy 2007; Bernheim, Skinner, & Weinberg, 2001; Banks, Blundell, & Tanner, 1998) นอกจากนี้ พฤติกรรมการออมยังสะท้อนการตัดสินใจเชิงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ (Bernheim et al., 2001) สะท้อนว่าความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ อาจมีผลกระทบต่อออมที่เพียงพอ

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดทางวิชาการที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) ต่อการตัดสินใจทางการเงิน ส่งผลให้มีการวางแผนและเตรียมตัวในการเกษียณอายุที่ดี (Lusardi & Mitchell, 2017, 2023) ช่วยให้การจัดการหนี้สินได้ดีขึ้น ทำให้มีเงินออมที่เพียงพอ (Lusardi, Mitchell, & Oggero, 2020) และยังช่วยให้เลือกการลงทุนที่เหมาะสมเป็นการเพิ่มโอกาสในการออม (Clark, Lusardi, & Mitchell, 2017) อย่างไรก็ตาม การศึกษาทางการออมของผู้สูงอายุไทยนั้นยังมีค่อนข้างจำกัด โดยเป็นการศึกษาตามลักษณะของอาชีพหรือเป็นการศึกษาเพียงบางพื้นที่ เช่น Gongkhonkwa (2020); Jiwpattanakul (2010)

ดังนั้นเพื่อช่วยให้มีความเข้าใจในเรื่องออมของไทยมากขึ้น การศึกษาชิ้นนี้จึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 55-75 ปี จากกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งจังหวัดที่เป็นตัวแทนภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอของการออม และทดสอบว่าความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) มีผลต่อความเพียงพอการออมหรือไม่ นอกจากนี้ การศึกษายังได้วิเคราะห์ลักษณะของผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สิน ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุของภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้อง

¹ World Bank. (2021). Caring for Thailand's Aging Population. Washington, DC: World Bank. กรมกิจการผู้สูงอายุ <https://www.dop.go.th/th/know/15/926> และ World Bank. (2023). Life Expectancy at Birth, Thailand. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?locations=TH>

² Social Protection Diagnostic Review: Review of the Pension System in Thailand, International Labour Organization 2022.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความเพียงพอการออม
2. เพื่อทดสอบว่าความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) มีผลต่อความเพียงพอในการออมของผู้สูงอายุไทยหรือไม่
3. เพื่อให้ทราบลักษณะของผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือทางการจัดการสินทรัพย์

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

แม้ว่าในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ Modigliani and Brumberg (1954); Modigliani (1966) ได้เสนอว่า พฤติกรรมการออมของคนเราควรเป็นไปตามตัวแบบวงจรชีวิต (Life Cycle Model) โดยมีการตัดสินใจใช้จ่ายสำหรับการบริโภคและลงทุนอย่างมีเหตุผล และเก็บสะสมเงินออมให้เพียงพอเพื่อนำมาใช้จ่ายดำรงชีพเมื่อเกษียณอายุ ทำให้มีการบริโภคอย่างสม่ำเสมอตลอดอายุขัย ซึ่งส่งผลให้เกิดอรรถประโยชน์ (Utility) สูงสุด อย่างไรก็ตาม การศึกษาเชิงประจักษ์หลายชิ้นที่ผ่านมา กลับไม่พบหลักฐานที่สอดคล้องกับตัวแบบดังกล่าว เช่น Banks et al. (1998) ได้ใช้ข้อมูลการสำรวจข้อมูลครัวเรือนในประเทศอังกฤษเป็นเวลาต่อเนื่องกันถึง 25 ปี พบว่าการบริโภคของครัวเรือนลดลงอย่างมากหลังจากการเกษียณอายุ และการศึกษาของ Ameriks et al. (2007) ยังได้พบว่าครัวเรือนในสหรัฐอเมริกาที่อยู่ในช่วงเกษียณอายุมีระดับการบริโภคที่ต่ำกว่าครัวเรือนในช่วงวัยอื่น ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการออมที่ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ

ความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability)

พฤติกรรมการออมในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่ซับซ้อน นอกจากปัจจัยทางประชากรและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อการออมแล้ว ความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) ยังสามารถมีอิทธิพลส่งผลให้คนเราไม่ได้มีการตัดสินใจในเรื่องการออมที่เป็นไปตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การศึกษาของ Bernheim et al. (2001) พบว่าการออมได้รับผลกระทบจากปัจจัยด้านพฤติกรรม โดยคนเรามักใช้หลักการง่าย ๆ (Rule of Thumb) การสร้าง “บัญชีจิตใจ” (Mental Accounting) หรือให้ความสำคัญกับระยะสั้น (Hyperbolic Discounting) โดยการให้น้ำหนักกับประโยชน์ในระยะสั้นมากเกินไป และลดค่าประโยชน์ในอนาคตอย่างรวดเร็ว ทำให้ความสำคัญกับการบริโภคมากกว่าการออมเพื่อใช้ดำรงชีพในอนาคต ปัญหาเชิงพฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงความสำคัญของความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) ที่มีผลต่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งในที่สุดส่งผลต่อการออมที่พอเพียงสำหรับการใช้จ่ายในวัยเกษียณ ประเด็นทางด้านนี้สามารถดูเพิ่มเติมได้จากการศึกษาของ Agarwal et al. (2009); Burks et al. (2015)

ทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)

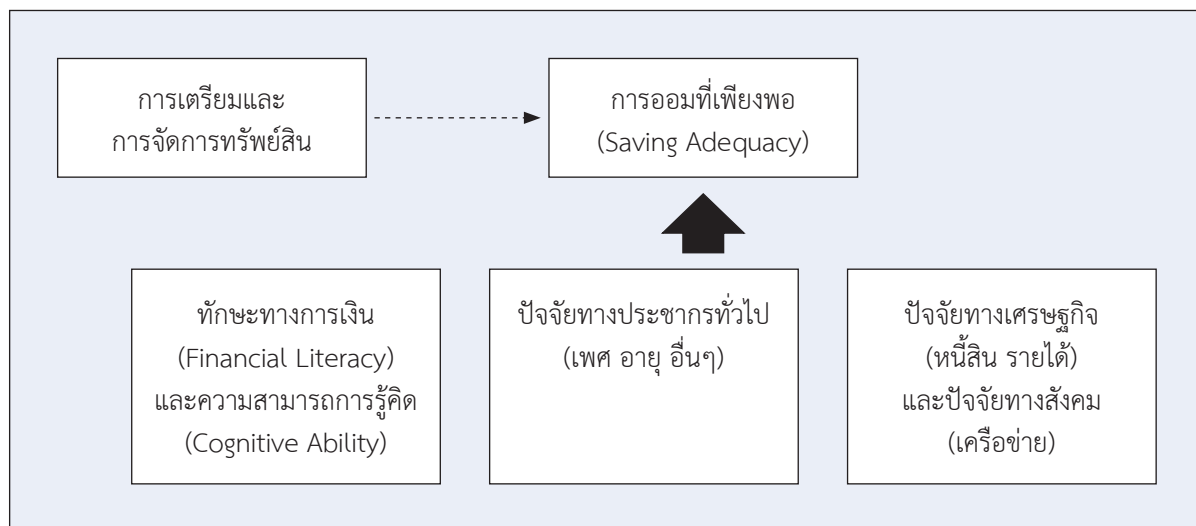
นอกจากนั้น การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมยังให้ความสำคัญกับทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) เช่น Lusardi and Mitchell (2014, 2017, 2023) พบว่าการมีทักษะทางการเงินที่ดีสามารถช่วยให้มีการวางแผนการใช้จ่ายและลงทุนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการเตรียมตัวการเกษียณอายุที่ดี ส่วน Lusardi et al. (2020) พบว่าความรู้ทางการเงินส่งผลให้สามารถจัดการหนี้สินที่ดี ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มโอกาสให้มีการออมที่เพียงพอ สำหรับ Clark et al. (2017); Van Rooij, Lusardi, and Alessi (2011) พบว่าความรู้ทางการเงินช่วยให้มีทางเลือกการลงทุนที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มผลตอบแทน

ของเงินออม สอดคล้องกับ Koh, Mitchell, and Rohwedder (2020) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะทางการเงินมีการลงทุนในสินทรัพย์ที่หลากหลายกว่าผู้ที่มีทักษะทางการเงินต่ำ Fong et al. (2021) ได้ชี้ว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะทางการเงินดีช่วยให้มีการจัดการหนี้บัตรเครดิตได้ดีขึ้น มีการลงทุนในหุ้นสามัญ และมีการกระจายความเสี่ยงสอดคล้องกับกรอบการของการลงทุน อีกทั้ง Kim, Mauer, and Mitchell (2021) ยังพบว่าการมีทักษะทางการเงินที่ดี สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกาเลือกการให้คำปรึกษาทางการเงินที่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาทางด้านการออมของผู้สูงอายุไทยยังมีค่อนข้างจำกัด เช่น Grohmann (2018) สำรวจทักษะการเงินของคนชั้นกลาง พบว่าการมีทักษะทางการเงินช่วยให้มีการถือครองสินทรัพย์อื่นนอกเหนือจากเงินฝากออมทรัพย์ มีปัญหาในการจ่ายหนี้บัตรเครดิตที่ต่ำกว่า แต่ไม่พบว่าทักษะทางการเงินมีผลให้มีการลงทุนในหุ้นสามัญ ส่วน Janposri (2020) ศึกษาว่าทักษะทางการเงินมีผลต่อการวางแผนทางการเงินและสินทรัพย์ของผู้ใช้แรงงานอิสระ หรือเป็นการศึกษาในบางพื้นที่ เช่น Gongkhonkwa (2020) ศึกษาทัศนคติทางด้านรายได้ การออมเงิน และทัศนคติทางการเงินด้านการลงทุนและการออม ตลอดจนปัจจัยด้านลักษณะประชากรที่มีผลต่อการออมของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา และสรุปว่าข้อมูลทางด้านการเงินและทัศนคติการออมมีอิทธิพลสูงสุดต่อการออม ส่วน Jiwpatanakul (2010) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมและการใช้จ่ายของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร และพบว่าผู้สูงอายุที่มีการออม การสะสมเงินหรือสินทรัพย์ไว้มาก จะมีความสามารถในการใช้จ่ายได้มาก ตรงกันข้ามกับผู้ที่มีการออมน้อย ก็จะต้องใช้จ่ายอย่างจำกัด ซึ่งการศึกษาดังกล่าวยังไม่ได้ทดสอบว่าทักษะการเงินมีผลต่อความเพียงพอของการออมหรือไม่

โดยสรุป จากการทบทวนการศึกษาที่เกี่ยวข้องพบว่า พฤติกรรมการออมนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อน ไม่เป็นไปตามตัวแบบทางทฤษฎี ในทางปฏิบัติการออมขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งทางด้านประชากร เศรษฐกิจ ตลอดจนทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) ดังนั้นการให้ทราบถึงและเข้าใจพฤติกรรมการออมเพื่อเป็นประโยชน์ทางด้านนโยบาย จึงเป็นประเด็นทางการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Study) โดยมีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์สถิติเบื้องต้น และใช้วิธีการทางเศรษฐมิติ โดยมีตัวแบบสมการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) ดังนี้

$$\Pr(Y_i = 1 | X_i) = \frac{e^{X_i\beta}}{1 + e^{X_i\beta}}$$

โดยที่ Y_i = ตัวแปรบ่งชี้ความพอเพียงของการออม (Indicator Variable) มีค่า = 1 หากผู้สูงอายุตอบว่ามีความมั่นใจว่ามีการออมเพียงพอในการดำรงชีพ และมีค่า = 0 หากไม่ใช่; X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุม (Covariates) ซึ่งรวมถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) พัฒนามาจาก Lusardi and Mitchell (2011) ที่ทดสอบความรู้พื้นฐานทางการเงิน (Big Three) ในเรื่องเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยทบต้น การเปลี่ยนแปลงค่าเงินตามเวลา และความเข้าใจเรื่องเงินเพื่อ มีคะแนนเต็ม 3 ถ้าตอบถูกทุกข้อ และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) ใช้ Cognitive Reflection Test ที่พัฒนาจากการศึกษาของ Frederick (2005) มีคะแนนเต็ม 3 ถ้าตอบถูกทุกข้อ³; β เป็นเวกเตอร์ของพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า

ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลในการวิเคราะห์เชิงประจักษ์มาจากการสำรวจผู้สูงอายุของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563 จำนวนทั้งสิ้น 1,010 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้มีอายุระหว่าง 55-75 ปี จากกรุงเทพฯ และปริมณฑล และจังหวัดที่เป็นตัวแทนภาคต่าง ๆ คือ นครศรีธรรมราช (ใต้) อุบลราชธานี (ตะวันออกเฉียงเหนือ) พะเยา (เหนือ) ราชบุรี (กลาง) และตราด (ตะวันออก)⁴ โดยการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสำรวจที่สมัครใจเข้าร่วมการศึกษาโดยการประกาศผ่าน Website และสุ่มตัวอย่างจากเครือข่ายทางสังคม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ สถาบันการเงินชุมชนของแต่ละจังหวัด

ผลการศึกษา (Results)

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุของการสำรวจแยกตามพื้นที่กรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดอื่น ๆ ตารางรายงานจำนวนตัวอย่างและสัดส่วน (%) ของลักษณะประชากรทั่วไป แหล่งรายได้หลัก และทุนทางสังคม⁵ และรายงานค่าเฉลี่ยสำหรับทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (69.50%) และมีสุขภาพดี (41.19%) ในด้านเศรษฐกิจฐานะ พบว่า 70.51% เป็นเจ้าของบ้าน และ 50.50% มีภาระเลี้ยงดูบุตรหลาน รายได้หลักของกลุ่มตัวอย่างมาจากเกษตรกรรม (24.52%) และการรับจ้างทั่วไป (23.21%)

³ ตัววัดทักษะทางการเงิน (Big Three) เป็นตัววัดที่ใช้กันทั่วไปในหลายประเทศรวมทั้งไทย ส่วนการวัดความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) โดย Frederick (2005) นั้น เป็นการทดสอบที่สั้นกระชับ ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

⁴ จากแผนงานวิจัยการศึกษาการจัดการทรัพยากรสำหรับผู้สูงอายุไทย มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) มิถุนายน 2563 โดยสันติ ธิรพัฒน์ และคณะ

⁵ ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือจากเครือข่ายครอบครัวคนใกล้ชิดมากเมื่อมีความจำเป็นหรือประสบภัยพิบัติ เป็นผู้ที่มิตินทุนทางสังคมสูง เป็นปัจจัยที่สะท้อนลักษณะการช่วยเหลือเกื้อกูลในบริบททางสังคม ซึ่งอาจมีผลต่อความจำเป็นในการออม ดูแนวคิดเพิ่มเติมได้จาก Fafchamps and Lund (2003)

โดยในกรุงเทพฯ กลุ่มที่พึ่งพารายได้จากลูกหลานมีสัดส่วนสูงกว่า (34.21%) เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น (16.37%) ส่วนการเข้าถึงทุนทางสังคม พบว่า 53.86% ได้รับความช่วยเหลือในระดับปานกลาง ในขณะที่ 20.40% ไม่ได้รับความช่วยเหลือเลย ท้ายที่สุด คะแนนทักษะทางการเงินเฉลี่ยอยู่ที่ 1.75 (คะแนนเต็ม 3) และความสามารถทางการคิดอยู่ที่ 0.69 (คะแนนเต็ม 3) ซึ่งใกล้เคียงกันทั้งในเขตเมืองและต่างจังหวัด

นอกจากนี้ ตารางที่ 1 สะท้อนถึงความแตกต่างด้านเศรษฐกิจและสังคมระหว่างพื้นที่ในบางมิติ เช่น ภาระหนี้สินเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครสูงกว่าจังหวัดอื่น กลุ่มตัวอย่างกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนเป็นเจ้าของบ้านต่ำกว่า แต่พึ่งพารายได้จากลูกหลานมากกว่าจังหวัดอื่น เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้อาจชี้ว่านโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่ควรเป็นลักษณะเหมือนกัน (One-Size Fit All) ซึ่งต้องการการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของปัจจัยเหล่านี้ต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรต่อไป

ตารางที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

	ทั้งหมด (1,010)		กรุงเทพฯ ปริมาณ (194)		จังหวัดอื่น (816)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ลักษณะประชากรทั่วไป						
เพศหญิง	702	69.50	150	77.32	552	67.64
สถานภาพสมรส	669	66.37	108	55.67	561	68.92
สุขภาพดี	416	41.19	89	45.88	327	40.07
มีปัญหาสุขภาพ	70	6.93	8	4.12	62	7.60
การศึกษา-ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	679	67.23	96	49.48	583	71.45
การศึกษา-มัธยมศึกษา	166	16.44	50	25.77	116	14.22
การศึกษา-สูงกว่ามัธยมศึกษา	165	16.34	48	24.74	117	14.34
เป็นเจ้าของบ้าน	710	70.51	100	51.55	610	75.03
มีภาระเลี้ยงดูบุตรหลาน	510	50.50	101	52.06	409	50.12
มีภาระหนี้สิน	484	48.42	123	63.40	361	44.24
แหล่งรายได้หลัก						
เกษตรกรรม	205	24.52	0	0.00	205	29.97
รับจ้างทั่วไป	194	23.21	46	30.26	148	21.64
บ้านานู	93	11.12	8	5.26	85	12.43
ลูกหลาน	164	19.62	52	34.21	112	16.37
เบี้ยยังชีพและสวัสดิการ	136	16.27	21	13.82	115	16.81
อื่น ๆ	44	5.26	25	16.45	19	2.78

ตารางที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

	ทั้งหมด (1,010)		กรุงเทพฯ ปริมณฑล (194)		จังหวัดอื่น (816)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ทุนทางสังคม (ความช่วยเหลือจากครอบครัวและคนใกล้ชิด)						
สูง (ได้รับทั้งหมด)	260	25.74	47	24.23	213	26.10
ปานกลาง (ได้รับบ้าง)	544	53.86	100	51.55	444	54.41
ต่ำ (ไม่ได้รับเลย)	206	20.40	47	24.23	159	19.49
ทักษะความสามารถ (ค่าเฉลี่ยคะแนน)						
ทักษะทางการเงิน	1.75		1.79		1.74	
ความสามารถการรู้จักคิด	0.69		0.68		0.69	

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับการออม

ทางด้านปัจจัยที่มีผลต่อการออมที่เพียงพอของผู้สูงอายุ ตารางที่ 2 นำเสนอการเปรียบเทียบลักษณะประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ รวมถึงทักษะทางการเงินและความสามารถทางการคิดของผู้สูงอายุที่ประเมินว่าตนเองมีการออมเพียงพอและไม่เพียงพอ จากข้อมูลการสำรวจพบว่า สัดส่วนของผู้ที่มีการออมไม่เพียงพออยู่ที่ 21.67% สำหรับกลุ่มอายุ 55-60 ปี และเพิ่มขึ้นเป็น 39.58% ในกลุ่มอายุ 61-65 ปี ซึ่งอาจสะท้อนถึงแรงกดดันทางการเงินที่เกิดขึ้นทันทีหลังเกษียณ ขณะที่พฤติกรรมการใช้จ่ายยังไม่ปรับตัวตาม แต่ในกลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไปพบว่า สัดส่วนดังกล่าวลดลงเหลือ 31.55% สะท้อนว่าผู้สูงอายุเริ่มปรับตัวเข้ากับสถานะเกษียณ มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายขึ้น และมีความต้องการบริโภคน้อยลงเมื่อเทียบกับช่วงที่เพิ่งเกษียณอายุ และเป็นไปตามที่คาดไว้ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา มีสัดส่วนที่มีเงินออมเพียงพอ (33.73%) สูงกว่ากลุ่มที่ออมไม่เพียงพอ (8.58%) นอกจากนี้ ผู้ที่ออมเพียงพอมีสุขภาพดีในสัดส่วนที่สูงกว่า (56.01%) และมีปัญหาสุขภาพน้อยกว่า (3.00%) เมื่อเทียบกับกลุ่มที่ออมไม่เพียงพอ (8.59%)

ทางด้านเศรษฐกิจฐานะ พบว่าผู้ที่มีเงินออมเพียงพอเป็นเจ้าของบ้านมากถึง 87.08% และมีรายได้ต่ำ (ต่ำกว่า 5,000 บาท ต่อเดือน) น้อยกว่ากลุ่มที่ออมไม่เพียงพอ (35.00% เทียบกับ 63.58%) นอกจากนี้ ผู้ที่ออมเพียงพอมีหนี้สินน้อยกว่า (34.20%) และได้รับทุนทางสังคมในระดับสูงมากกว่า (32.77%) เมื่อเทียบกับผู้ที่มีเงินออมไม่เพียงพอ (22.77%) สำหรับด้านทักษะทางการเงินและความสามารถทางการคิด ผู้ที่มีการออมเพียงพอมีคะแนนทักษะทางการเงินเฉลี่ยสูงกว่า (1.89 เทียบกับ 1.69) และมีความสามารถทางการคิดสูงกว่า (0.88 เทียบกับ 0.61) โดยรวมในเบื้องต้นข้อมูลเหล่านี้บ่งชี้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ สถานะสุขภาพ และระดับการศึกษา อาจมีผลต่อความสามารถในการออมของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2 ลักษณะเบื้องต้นของผู้สูงอายุที่มีการออมเพียงพอและไม่เพียงพอ

	ตัวอย่างทั้งหมด %	การออมไม่เพียงพอ %	มีการออมเพียงพอ %
ลักษณะประชากรทั่วไป			
อายุ 55-60 ปี	26.73	28.87	21.67
อายุ 61-65 ปี	39.41	39.58	39.01
อายุ > 65 ปี	33.86	31.55	39.33
เพศหญิง	69.44	70.24	67.55
การศึกษา-ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	67.10	73.68	51.53
การศึกษา-มัธยมศึกษา	16.85	17.74	14.74
การศึกษา-สูงกว่ามัธยมศึกษา	16.05	8.58	33.73
สถานภาพสมรส	66.37	65.72	67.91
สุขภาพดี	41.19	34.93	56.01
มีปัญหาสุขภาพ	6.93	8.59	3.00
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ			
เป็นเจ้าของบ้าน	70.51	63.51	87.08
รายได้ต่ำ (< 5,000 บาทต่อเดือน)	55.03	63.58	35.00
มีการเลี้ยงดูบุตรหลาน	50.00	48.93	52.53
มีการหนี้สิน	48.42	54.43	34.20
ทุนทางสังคม-สูง	25.74	22.77	32.77
ทุนทางสังคม-ปานกลาง	53.86	56.63	47.30
ทุนทางสังคม-ต่ำ	20.40	20.61	19.90
ทักษะและความสามารถ (ค่าเฉลี่ยคะแนน)			
ทักษะทางการเงิน	1.75	1.69	1.89
ความสามารถการรู้คิด	0.69	0.61	0.88

ความรู้ทางการเงินและความสามารถการรู้คิดกับการออม

ในการทดสอบว่าความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) ของผู้สูงอายุมีผลต่อความเพียงพอการออม ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแบบโลจิสติกถดถอย (Logit Regression) โดยตัวแบบที่ (1) วิเคราะห์ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่วนตัวแบบที่ (2) วิเคราะห์ว่าความรู้ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) ของผู้สูงอายุมีผลกระทบต่อความเพียงพอการออม

หรือไม่ หลังจากที่ได้ควบคุมปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จากตัวแบบที่ (1) พบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อโอกาสที่ผู้สูงอายุจะมีการออมเพียงพอ ได้แก่ การมีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา และสัดส่วนสมาชิกครัวเรือนที่มีรายได้ สะท้อนว่าผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นและอยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกที่มีรายได้ จะมีโอกาสที่มีการออมที่พอเพียงได้มากกว่า ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่มีสุขภาพดีก็มีโอกาสออมเพียงพอสูงกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบต่อโอกาสในการออมเพียงพอ ได้แก่ การเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไป รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน และการมีภาระหนี้สิน สะท้อนว่าผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปหรือมีรายได้ต่ำมักจะเผชิญข้อจำกัดในการออม และผู้ที่มีภาระหนี้สินก็มีโอกาสออมได้ไม่เพียงพอมากขึ้น

เมื่อพิจารณาผลจากตัวแบบที่ (2) ที่ได้พิจารณาปัจจัยทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) พบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบที่สอดคล้องกับผลของตัวแบบที่ (1) อย่างไรก็ตาม ไม่พบว่าปัจจัยทั้ง 2 ดังกล่าวมีผลต่อความพอเพียงของการออมสำหรับผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวกแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอของการออม

ตัวแปร	ตัวแบบ (1)				ตัวแบบ (2)			
	Coeff.	S.E.	P value		Coeff.	S.E.	P value	
อายุ > 65 ปี	0.049	0.019	0.01	**	0.048	0.019	0.012	**
เพศหญิง	-0.077	0.173	0.658		-0.072	0.174	0.681	
การศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา	0.514	0.197	0.009	***	0.475	0.199	0.017	**
สัดส่วนสมาชิกครัวเรือนที่มีรายได้	0.851	0.275	0.002	***	0.859	0.276	0.002	***
รับจ้างทั่วไป	-0.606	0.207	0.003	***	-0.575	0.209	0.006	***
สุขภาพดี	0.560	0.162	0.001	***	0.549	0.163	0.001	***
มีปัญหาสุขภาพ	-0.508	0.378	0.18		0.518	0.380	0.173	
รายได้ต่ำ (< 5,000 บาทต่อเดือน)	-0.965	0.182	0.000	***	-0.960	0.182	0.000	***
มีภาระเลี้ยงดูบุตรหลาน	-0.080	0.165	0.628		-0.109	0.166	0.511	
มีภาระหนี้สิน	-0.480	0.164	0.003	***	-0.486	0.165	0.003	***
ทุนทางสังคมต่ำ					-0.083	0.190	0.662	
ทักษะทางการเงิน					0.137	0.092	0.140	
ความสามารถการรู้คิด					0.082	0.106	0.442	
Intercept	-3.500	1.264	0.006	***	-3.659	1.272	0.004	***
Observations			971				971	
Fixed Effect (จังหวัด)			Yes				Yes	
Likelihood Ratio (LR)			513.61				511.78	
Pseudo R-square (Nagelkerke)			0.22				0.22	

หมายเหตุ: *, **, *** แสดงระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ 90%, 95% และ 99% ตามลำดับ

ความต้องการความช่วยเหลือในการจัดการสินทรัพย์

เพื่อเป็นประโยชน์ทางด้านนโยบายในการส่งเสริมการออม ได้วิเคราะห์ลักษณะของผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือทางการจัดการสินทรัพย์ในตารางที่ 4 โดยใช้สมการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) ตามตัวแปรข้างต้น แต่ตัวแปรตาม Y_i = ตัวแปรบ่งชี้ที่ต้องการความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สิน (Indicator Variable) มีค่า = 1 หากผู้สูงอายุตอบว่าต้องการความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สิน และมีค่า = 0 หากไม่ใช่; X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุม (Covariates) ต่าง ๆ

ตัวแบบที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถทางรู้คิด (Cognitive Ability) ส่วนตัวแบบที่ 2 ได้เพิ่มตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินและคะแนนกระบวนการรู้คิดกับผู้มีอายุมาก (> 65 ปี) เพื่อทดสอบว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะทางการเงินที่ดี สามารถมีการวางแผนทางการเงินหรือ/และได้เตรียมการสำหรับการเกษียณอายุที่ดีหรือไม่ (Lusardi & Mitchell, 2007)

จากตัวแบบที่ 1 พบว่าเพศและการศึกษาไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความต้องการความช่วยเหลือในการจัดการสินทรัพย์ สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ที่มีรายได้ต่ำ ผู้ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีความต้องการความช่วยเหลือลดลง อาจสะท้อนว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำหรือมีอาชีพรับจ้างทั่วไปไม่สามารถมีเวลามาให้ความสนใจในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน ส่วนด้านสุขภาพและภาวะทางจิตใจ เป็นไปตามที่คาด ผู้ที่มีสุขภาพดีมีความต้องการความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สินสูงกว่า เนื่องจากมีความตระหนักในการวางแผนทางการเงินสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต แต่ผู้ที่มีความสุขในชีวิตอยู่แล้วไม่ต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนี้ ผู้ที่มีภาระหนี้สินมีความต้องการความช่วยเหลือเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่าการแก้ไขปัญหาหนี้สินเป็นประเด็นที่สำคัญของผู้สูงอายุที่ยังคงมีหนี้สิน ในขณะที่ผู้ที่มีต้นทุนทางสังคมต่ำ (ผู้ที่ไม่คาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากคนใกล้ชิด) มีความต้องการความช่วยเหลือลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แสดงถึงทัศนคติและการดำรงชีวิตมีความสำคัญในการรับความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สิน แต่ไม่พบว่าทักษะทางการเงินและกระบวนการรู้คิดมีผลอย่างมีนัยสำคัญ

ในตัวแบบที่ (2) พบว่าผลกระทบของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมยังคงมีผลเช่นเดิม และยังคงไม่พบว่าทักษะทางการเงินและกระบวนการรู้คิดมีผลต่อความต้องการ แต่พบว่าอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความต้องการความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สินมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผู้สูงอายุมีแนวโน้มต้องการความช่วยเหลือมากขึ้น ในขณะที่ตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินและอายุ 65 ปีขึ้นไป มีค่าสัมประสิทธิ์เชิงลบและมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะทางการเงินสูง มีแนวโน้มต้องการความช่วยเหลือน้อยลง สอดคล้องกับ Benedict, Mitchell, and Rohwedder (2020) ที่พบว่า ผู้สูงอายุในสิงคโปร์ที่มีทักษะการเงินที่ดี มีการเตรียมการสำหรับการเกษียณอายุที่ดีกว่า ทำให้ผู้สูงอายุที่มีทักษะการเงินที่ดีไม่ต้องการความช่วยเหลือในการจัดการสินทรัพย์ แต่ไม่พบว่าตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการรู้คิดกับอายุมีผลอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สิน

ตัวแปร	ตัวแบบ (1)			ตัวแบบ (2)		
	Coeff.	S.E.	P value	Coeff.	S.E.	P value
อายุ > 65 ปี	0.117	0.147	0.425	0.689	0.319	0.031 **
เพศหญิง	-0.234	0.157	0.136	-0.224	0.157	0.154
การศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา	0.067	0.268	0.803	0.075	0.269	0.781
รับจ้างทั่วไป	-0.355	0.207	0.086 *	-0.359	0.208	0.084 *
สุขภาพดี	0.262	0.151	0.083 *	0.260	0.151	0.086 *
มีปัญหาสุขภาพ	-0.282	0.303	0.352	-0.313	0.304	0.303
รายได้ต่ำ (< 5,000 บาทต่อเดือน)	-0.323	0.165	0.049 **	-0.344	0.165	0.037 **
มีภาระเลี้ยงดูบุตรหลาน	0.078	0.147	0.598	0.073	0.147	0.620
มีภาระหนี้สิน	0.454	0.148	0.002 ***	0.458	0.148	0.002 ***
ทุนทางสังคมต่ำ	-0.503	0.180	0.005 ***	-0.501	0.181	0.006 ***
มีสินทรัพย์สินมาก	0.350	0.160	0.029 **	0.355	0.161	0.027 **
ความสุขในชีวิต	-0.081	0.032	0.012 **	-0.083	0.033	0.011 **
ทักษะทางการเงิน	0.021	0.084	0.802	0.189	0.117	0.105
ความสามารถการรู้คิด	-0.028	0.097	0.774	-0.050	0.143	0.729
ทักษะทางการเงินxอายุ > 65 ปี				-0.339	0.162	0.036 **
ความสามารถการรู้คิดxอายุ > 65 ปี				0.043	0.194	0.825
(Intercept)	0.036	0.434	0.934	-0.218	0.455	0.632
Observations		982			982	
Fixed Effect		Yes			Yes	
Likelihood Ratio (LR)		601.70			600.81	
Pseudo R-square (Nagelkerke)		0.10			0.10	

หมายเหตุ: *, **, *** แสดงระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ 90%, 95% และ 99% ตามลำดับ

การอภิปรายและสรุปผล (Conclusion and Discussion)

เป็นไปตามที่คาด การศึกษาพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลต่อความเพียงพอของการออม ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยมักประสบกับความไม่เพียงพอของการออม สอดคล้องกับการศึกษาของ Gomes et al. (2020) ดังนั้นนโยบายระดับมหภาคในการผลักดันให้ประเทศหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางและการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ จะเป็นการสนับสนุนทางอ้อมให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถมีเงินออมที่เพียงพอในการดำรงชีพได้ นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุของกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่ง (ร้อยละ 48.42) ยังคงมีภาระหนี้สิน และผู้สูงอายุเหล่านี้มีโอกาสที่มีการออมเพียงพอลดลง สอดคล้องกับ Lusardi et al. (2020) สะท้อนว่า การให้ความรู้ด้านการบริหารหนี้หรือมาตรการลดภาระหนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการออมให้พอเพียง

นอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้ว การศึกษายังพบว่าปัจจัยทางด้านประชากรมีความสำคัญกับความเพียงพอของการออม เช่น ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ซึ่งมีสัดส่วนสมาชิกที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มที่จะออมได้เพียงพอมากกว่า หรือผู้ที่มียาเสพติดที่ไป แนวโน้มที่จะออมได้ไม่เพียงพอ ผู้ที่มีสุขภาพดี มีแนวโน้มที่สามารถออมได้เพียงพอมากกว่ากลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพ แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาพและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ การลงทุนในระบบสาธารณสุขและการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดีตั้งแต่วัยทำงาน อาจช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในวัยเกษียณ ทำให้สามารถเก็บออมได้มากขึ้น

แต่การศึกษาไม่พบว่าความสามารถการรู้คิด (Cognitive Ability) มีผลต่อความเพียงพอการออม แตกต่างจาก Ballinger et al. (2011) แต่ความแตกต่างนี้อาจเป็นเพราะผลการศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาเชิงการทดลอง (Experimental Study) โดยใช้เกมส์การตัดสินใจทางการเงินไม่ใช่การศึกษาเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ การศึกษายังไม่พบว่าความรู้ทักษะทางการเงินของผู้สูงอายุมีผลต่อความพอเพียงของการออม ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา เช่น Fisch, Lusardi, and Hasler (2020); Van Rooij, Lusardi, and Alessie (2012) หรือเป็นไปตามความคาดหวังของผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับทางด้านนโยบายของภาครัฐในการดำเนินโครงการส่งเสริมทักษะทางการเงิน ผลการศึกษาที่แตกต่างจากการศึกษาในต่างประเทศดังกล่าว อาจสะท้อนถึงบริบทเฉพาะของผู้สูงอายุในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ไทย ซึ่งการตัดสินใจทางการเงินในกลุ่มนี้อาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น การเข้าถึงบริการทางการเงิน ระบบสวัสดิการ และบรรทัดฐานทางสังคม (ซึ่งการศึกษานี้ได้มีการควบคุมปัจจัยนี้โดยใช้ต้นทุนทางสังคม) มากกว่าจากระดับความรู้ทางการเงินโดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาได้พบว่าระดับการศึกษามีผลต่อพอเพียงของการออม สอดคล้องกับ Cole, Paulson, and Shastry (2014) ซึ่งพบว่าระดับการศึกษาทั่วไปไม่ใช่เฉพาะด้านการเงิน มีผลในเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเงิน เช่น การลงทุนในหุ้นและกองทุนรวม และผู้ที่มีการศึกษาทั่วไปสูง มีแนวโน้มเข้าถึงบริการทางการเงินได้หลากหลายและจัดการหนี้สินได้ดีกว่า ส่งผลให้ผู้ที่มีการศึกษาสูงสามารถมีการออมที่พอเพียง

ประเด็นของความต้องการความช่วยเหลือในการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุนั้น พบว่าผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินต้องการความช่วยเหลือทางด้านนี้มากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระหนี้สิน สะท้อนว่านโยบายภาครัฐทางการสร้างทักษะทางการเงิน ควรเน้นในเรื่องความรู้ในการจัดการหนี้ (Debt Literacy) เพิ่มขึ้นจากการให้ทักษะทางการเงินทั่วไปที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนทางการเงินและการออมเพื่อการเกษียณอายุ ตามข้อเสนอของ Lusardi and Tuffano (2015) นอกจากนี้ที่น่าสนใจพบว่าผู้สูงอายุที่มีต้นทุนทางสังคมต่ำ หรือผู้ที่คาดว่าจะไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคนใกล้ชิดเมื่อประสบปัญหา กลับไม่ต้องการความช่วยเหลือในการจัดการสินทรัพย์ สะท้อนว่าความท้าทายของนโยบายการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งควรได้รับการศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การที่ไม่พบว่าทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับมูลค่าเงินตามเวลา การคิดดอกเบี้ย และเงินเฟ้อ มีผลต่อการออมที่เพียงพอ ประกอบกับการที่พบว่าผู้ที่มีภาระหนี้สินสูงมีความต้องการการช่วยเหลือด้านการจัดการทรัพย์สิน การส่งเสริมทักษะทางการเงิน จึงควรเน้นความรู้เรื่องหนี้สิน (Debt Literacy) เพื่อให้ผู้ออมเข้าใจตระหนักถึงผลกระทบจากภาระหนี้สินต่อความพอเพียงของเงินออมในวัยเกษียณ เพื่อเป็นมาตรการเชิงป้องกัน (Preventive Measure) ไม่ให้ผู้สูงอายุมีภาระหนี้สินเกินตัวจนขาดเงินออม แตกต่างจากโครงการแก้ไขปัญหานี้สินของภาครัฐที่มีอยู่ ซึ่งเป็นการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว

2. การพบว่าสุขภาพมีผลต่อความต้องการความเพียงพอต่อการออม ผู้รับผิดชอบทางด้านนโยบายจึงควรมีการบูรณาการมาตรการทางสุขภาพและการเงินเข้าด้วยกัน การส่งเสริมความมั่นคงทางสุขภาพและการเงินไปพร้อมกันจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาควบคู่กันไป

3. การพบว่าผู้มีอาชีพรับจ้างทั่วไปแนวโน้มที่จะออมได้ไม่เพียงพอ จึงควรส่งเสริมการออมในกลุ่มแรงงานรับจ้างทั่วไป โดยจัดให้มีโครงการส่งเสริมการออมสำหรับแรงงานที่ไม่มีสวัสดิการจากนายจ้าง เช่น การขยายความครอบคลุมของกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ให้แรงจูงใจทางภาษีหรือเงินสมทบจากรัฐสำหรับผู้มีรายได้น้อยในการออมเงิน

ท้ายที่สุด การศึกษานี้มีข้อจำกัดจากการใช้ข้อมูลจากการสำรวจเพียงช่วงเวลาเดียว ซึ่งความสัมพันธ์ที่พบจากการวิเคราะห์ในลักษณะตัดขวาง (Cross Section) อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา ดังนั้นหากมีข้อมูลในลักษณะพาแนว (Panel Data) เช่นในต่างประเทศจะช่วยให้ผลการวิเคราะห์ที่น่าเชื่อถือมากขึ้น และในการศึกษาต่อไปควรพิจารณาการใช้ข้อมูลitudinal ประกอบกับการสำรวจ เช่น ปัจจัยทางด้านสุขภาพและต้นทุนทางสังคมจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขหรือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาที่ให้ความสำคัญในเรื่องการออกแบบโปรแกรมการให้ความรู้ทางการเงิน ตลอดจนความช่วยเหลือการจัดการทรัพย์สิน โดยเปรียบเทียบผลกระทบและความคุ้มค่าของทางเลือกนโยบายต่าง ๆ จากการประเมินนโยบายด้วยวิธี Random Control Trials เช่น Cole, Sampson, and Zia (2011) เพื่อให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของนโยบายที่แท้จริง

References

- Agarwal, S., Driscoll, J. C., Gabaix, X., & Laibson, D. (2009). The age of reason: Financial decisions over the life-cycle with implications for regulation. *Brookings Papers on Economic Activity*, (2), 51-117. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2009.02.010>
- Ameriks, J., Caplin, A., & Leahy, J. (2007). Retirement consumption: Insights from a survey. *The Review of Economics and Statistics*, 89(2), 265-274. <https://doi.org/10.1162/rest.89.2.265>
- Ballinger, T. P., Hudson, E., Karkoviata, L., & Wilcox, N. T. (2011). Saving behavior and cognitive abilities. *Experimental Economics*, 14, 349-374. <https://doi.org/10.1007/s10683-010-9271-3>
- Banks, J., Blundell, R., & Tanner, S. (1998). Is there a retirement-savings puzzle? *The American Economic Review*, 88(4), 769-788.
- Benedict, S. K. K., Mitchell, O. S., & Rohwedder, S. (2020). Financial knowledge and portfolio complexity in Singapore. *The Journal of the Economics of Ageing*, 17, Article 100179. <https://doi.org/10.1016/j.jeoa.2018.11.004>
- Bernheim, B. D., Skinner, J., & Weinberg, S. (2001). What accounts for the variation in retirement wealth among U.S. households? *The American Economic Review*, 91(4), 832-857. <https://doi.org/10.1257/aer.91.4.832>
- Burks, S. V., Lewis, C., Kivi, P. A., & Wiener, A., Anderson, J. E., Götte, L., DeYoung, C. G., & Rustichini, A., (2015). Cognitive skills, personality, and economic preferences in collegiate success. *Journal of Economic Behavior & Organization, Elsevier*, 115(C), 30-44. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2015.01.007>
- Clark, R. L., Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2017). Financial knowledge and 401(k) investment performance. *Journal of Pension Economics and Finance*, 16(3), 324-347. <https://doi.org/10.1017/S1474747215000384>
- Cole, S., Paulson, A., & Shastri, G. K. (2014). Smart money? The effect of education on financial outcomes. *The Review of Financial Studies*, 27(7), 2022-2051. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhu012>
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2011). Prices or knowledge? What drives demand for financial services in emerging markets? *The Journal of Finance*, 66(6), 1933-1967. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2011.01696.x>
- Fafchamps, M., & Lund, S. (2003). Risk-sharing networks in rural Philippines. *Journal of Development Economics*, 71(2), 261-287. [https://doi.org/10.1016/S0304-3878\(03\)00029-4](https://doi.org/10.1016/S0304-3878(03)00029-4)
- Fisch, J. E., Lusardi, A., & Hasler, A. (2020). Defined contribution plans and the challenge of financial illiteracy. *Cornell Law Review*, 105(3). <https://scholarship.law.cornell.edu/clr/vol105/iss3/5>
- Fong, J. H., Koh, B. S. K., Mitchell, O. S., & Rohwedder, S. (2021). Financial literacy and financial decision-making at older ages. *Pacific-Basin Finance Journal*, 65, Article 101481. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2020.101481>

- Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *Journal of Economic Perspectives*, 19(4), 25-42. <https://doi.org/10.1257/089533005775196732>
- Gomes, F., Kenton, H., Wei-Yin, H., & Enrichetta, R. (2020). Retirement savings adequacy in U.S. defined contribution plans. *Working Paper Series WP 2022-40*, Federal Reserve Bank of Chicago. <https://doi.org/10.21033/wp-2022-40>
- Gongkhonkwa, G. (2022). Financial attitude and factors affecting savings of the elderly in Phayao province. *NIDA Business Journal*, (27), 76-97. <https://so10.tci-thaijo.org/index.php/NIDABJ/article/view/100>
- Grohmann, A. (2018). Financial literacy and financial behavior: Evidence from the emerging Asian middle class. *Pacific-Basin Finance Journal*, 48, 129-143. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2018.01.007>
- Janposri, P. (2020). The role of financial literacy in retirement planning and wealth accumulation among self-employed Thai workers. *Journal of Population and Social Studies*, 29, 177-194. <https://doi.org/10.25133/JPSSv292021.011>
- Jiwattanukul, A. (2010). Factors influencing the saving and spending behaviors of the elderly. *Research and Development Journal, Srinakharinwirot University*, 3(6), 178-194.
- Kim, H. H., Maurer, R., & Mitchell, O. S. (2021). How financial literacy shapes the demand for financial advice at older ages. *The Journal of the Economics of Ageing*, 20, Article 100329. <https://doi.org/10.1016/j.jjeoa.2021.100329>
- Koh, B. S. K., Mitchell, O. S., & Rohwedder, S. (2020). Financial knowledge and portfolio complexity in Singapore. *The Journal of the Economics of Ageing*, 17, Article 100179. <https://doi.org/10.1016/j.jjeoa.2018.11.004>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). Financial literacy and retirement preparedness: Evidence and implications for financial education. *Business Economics*, 42(1), 35-44. <https://doi.org/10.2145/20070104>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: An overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 497-508. <https://doi.org/10.1017/S1474747211000448>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2017). How ordinary consumers make complex economic decisions: Financial literacy and retirement readiness. *Quarterly Journal of Finance*, 7(3), 1-31. <https://doi.org/10.1142/S2010139217500082>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2023). The importance of financial literacy: Opening a new field. *Journal of Economic Perspectives*, 37(4), 137-154. <https://doi.org/10.1257/jep.37.4.137>
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2015). Debt literacy, financial experiences, and over indebtedness. *Journal of Pension Economics and Finance*, 14(4), 332-368. <https://doi.org/10.1017/S1474747215000232>
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Oggero, N. (2020). Debt and financial vulnerability on the verge of retirement. *Journal of Money, Credit and Banking*, 52(5), 1005-1034. <https://doi.org/10.1111/jmcb.12671>

- Modigliani, F. (1966). The life cycle hypothesis of savings, the demand for wealth, and the supply of capital. *Social Research*, 33(2), 160-217.
- Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. In K. K. Kurihara (Ed.), *Post Keynesian Economics* (pp. 388-436). Rutgers University Press.
- Van Rooij, M. C. J., Lusardi, A., & Alessie, R. J. M. (2011). Financial literacy and stock market participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2011.03.006>
- Van Rooij, M. C. J., Lusardi, A., & Alessie, R. J. M. (2012). Financial literacy, retirement planning, and household wealth. *The Economic Journal*, 122(560), 449-478. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2012.02501.x>